

Lucien Bollaert, Bruno Carapinha, Bruno Curvale, Lee Harvey, Emmi Helle, Henrik Toft Jensen, Tia Loukkola, Bryan Maguire, Barbara Michalk, Olav Oye și Andrée Surssock,

„Trends in Quality Assurance: A Selection of Papers from the Third European Quality Assurance Forum“

Bruxelles, European University Association, 2009, 80 p.

Liviu Andreescu Universitatea Spiru Haret, București

Volumul de față reprezintă o selecție a lucrărilor prezentate la cel de-al Treilea Forum European de Asigurare a Calității, organizat în noiembrie 2008 la Budapesta. Introducerea îi aparține profesorului Lee Harvey, o voce cunoscută în debaterile din domeniu. Autorul pleacă de la observația că, încă de când a apărut pe agenda politicilor universitare, asigurarea calității a fost justificată ca o temă a responsabilității universităților față de societate. Această perspectivă a și legitimat, ulterior, impunerea proceselor specifice în sistemele naționale de învățământ superior. Cu toate acestea, se întrebă Harvey, cât din asigurarea calității a reprezentat în ultimele decenii un proces autocratic, impus de sus în jos (de către politicieni și, în cel mai bun caz, de organisme tampon), folosit pentru a controla sistemul, și cât a constituit, de fapt, un proces de responsabilizare reală a universităților față de membrii comunității academice, față de studenți și, mai general, față de publicul larg? Fără să dea un răspuns foarte precis acestei întrebări, Harvey face o scurtă cronică a eșecurilor democratizării autentice a asigurării calității, plecând de la natura constrângătoare a viziunilor privind misiunile universităților (zice-se diverse, dar în realitate construite pe câteva calapoade) și mergând până la natura pătinoasă și perversă a procesului de *peer review*, la „birocrățiile calității“, la agendele lor externe în raport cu universitățile și la practica suspectă a clasamentelor instituționale din domeniul învățământului superior. Autorul pare să vadă în noile abordări, bazate pe „îmbunătățirea calității“ (*quality enhancement*), un progres în drumul spre democratizare. Această perspectivă promite să dea și tonul pentru restul volumului.

Cel de-al doilea studiu introductiv, semnat de Ellen Hazelkorn, particularizează analiza anterioară, referindu-se la practica clasamentelor universitare (*university rankings* sau *league tables*) și la efectele sale benefice și perverse. Printre primele se numără creșterea accentului pus de universități pe competitivitate (în plus, la nivel global) și un efort suplimentar în direcția creșterii transparenței. Pe de altă parte, limitele indicatorilor utilizabili pentru clasamente de acest tip, metodologia discutabilă (cel puțin în raport cu scopurile asigurării calității), precum și manipularea datelor în vederea clasamentelor (*gaming*) sugerează că relația dintre topuri și calitate este departe de a fi una clară. Articolul se încheie cu o analiză a impactului clasamentelor universitare asupra deciziilor instituțiilor universitare și a stakeholderilor relevanți, precum și cu sugestia că a venit vremea ca pasiunea pentru topuri să aibă în vedere mai puțin instituțiile individuale și, mai degrabă, să se concentreze pe „construcția de sisteme de învățământ superior de clasă mondială“ (p. 17).

Articolele grupate în a doua secțiune a volumului – privind evoluțiile din domeniul asigurării calității – sunt scrise toate de membri ai „birocrăției calității“ despre care vorbea textul introductiv, fie ca e vorba de birocrăția instituțională, sau de cea la nivel de sistem. Ca atare, promisiunea implicită a introducerii, care anunța un volum despre asigurarea calității centrată pe îmbunătățirea experienței celor implicați în sau afectați de lumea universitară, este întrucâtva înșelată. Cele patru studii de caz care compun această parte a cărții prezintă inițiative individuale de creștere a calității, într-o grilă descriptivă și cu accentul pe reușitele proiectelor mai degrabă decât (și) pe eventualele curențe sau dificultăți în democratizarea autentică a calității.

Prima contribuție (Kath Hodgson) detaliază eforturile de a asigura un sistem privind calitatea predării la Universitatea Leeds din Marea Britanie, inclusiv deplasările recente de la accentul pus pe

responsabilitate (*accountability*) spre acela pe administrarea predării și a învățării în scopul îmbunătățirii experienței principalilor actori. Printre temele care au ghidat procesul amintit se numără sporirea nivelului de încredere reciprocă a membrilor instituției (pentru a se evita impresia de birocrăție excesivă), precum și încercarea de a „reda universitarilor sentimentul de responsabilitate pentru calitatea educației“ (p. 23). Al doilea studiu (Heinz Lechleiter) are în vedere evaluările tematice de calitate (*thematic quality reviews*), în mod particular pe cele derulate la Dublin City University (DCU) în scopul de a estima ameliorarea experienței studenților. Concepute ca suplimente la evaluarea departamentală, care constituie practica obișnuită în Irlanda, evaluările tematice au o natură orientată spre procese (mai degrabă decât pe rezultate), mai flexibilă, de jos-în-sus și deci mai participativă. La DCU, evaluarea tematică privind creșterea calității experienței studențești a vizat contextul, profilul și opiniile studenților, mediul fizic, serviciile administrative, asistența studenților, facilitățile și mediul academic.

Articolul privind viitorul abordării scoțiene în domeniul creșterii calității (Alan Davidson) oferă o prezentare detaliată a principalelor organisme din domeniu din Scoția, precum și a evoluției procesului de implementare și evaluare a Cadrului de Îmbunătățire a Calității (Quality Enhancement Framework) începând cu 2003. În partea sa finală, articolul discută câteva teme care preocupă în mod special teoreticienii și practicienii calității: implicarea studenților în procesele de îmbunătățire a calității (*student engagement*), culturile calității (*quality cultures*) și indicatorii de îmbunătățire a calității (*indicators of enhancement*). Secțiunea a doua a volumului este încheiată de un articol care schimbă cadrul geografic de referință la Asia de Est. Mayunga Nkunya, Stefan Bienefeld și Christoph Hansert discută mecanismele interne de QA în contextul proiectatului cadru de asigurare a calității în Africa, un continent cu sisteme de învățământ superior naționale diverse și, ca atare, cu mobilitate redusă și armonizare slabă. Deloc surprinzător, problemele est-africane sunt familiare autorilor europeni ai articolului, căci reiau mai multe dintre temele principale ale procesului Bologna.

Secțiunea a treia a cărții – privitoare la sarcinile îngemănate și „provocatoare“ ale „măsurării performanței [și] asigurării calității“ – depășește prezentarea expozitivă din partea anterioară și oferă contribuții mai apropiate de structura unor studii propriu-zise. Sau, mai precis, oferă concluziile unor studii preexistente. Primul articol (Ingrid Maria Hanken) se ocupă de tema evaluării calității cursurilor de către studenți în cazul particular al orelor de instrument din cadrul academiilor de muzică. Lucrând dintr-o perspectivă neoinstituționalistă, autoarea analizează cultura și valorile care domină relațiile dintre maeștri și ucenici, insistând asupra dificultăților speciale presupuse de inițiative precum introducerea evaluărilor studențești. Rezultatele studiului, se sugerează, au o semnificație care depășește universitățile de muzică, fiind relevante oricărui domenii care presupun o relație de maestru-ucenic, universităților de artă în general, precum și studiilor doctorale.

Anna Prades și Sebastian Rodríguez prezintă mai multe seturi de indicatori de performanță practicați în câteva sisteme naționale de învățământ superior cu tradiție în domeniu, cu accent special pe eforturile făcute în acest sens în ultimii ani în Catalonia. Mai interesante decât prezentarea în sine se arată rezultatele unor studii recente din regiunea menționată, unde trei indicatori de performanță – rata de progres (procentul de credite obținut din totalul programului), rata de abandon și indicele calității angajării – sunt analizați în funcție de un set de variabile (nota de intrare, ruta de acces în universitate, disciplina / domeniul de studiu, identitatea universității, genul, nivelul de studii al părinților, tipul de student). Rezultatele nu sunt întotdeauna neapărat intuitive (e.g., valorile indicatorilor nu sunt corelate cu nota de intrare în universitate) (p. 54), fapt care le face cu atât mai interesante.

Ultima contribuție la partea a treia a cărții, semnată de lituanienii Dainis Dosbergs și Juris Borzovs, se apropie de eforturile depuse în prezent în România în vederea ameliorării evaluării calității. După ce autorii analizează mai multe sisteme de clasificare a universităților, inclusiv pe cel practicat în Lituania, ei propun un sistem de criterii de calitate care ar urma să stea la baza unui set de indicatori specifici programelor din domeniul ICT. (Studiul este finanțat dintr-un grant al Fondului Social European.)

După o secțiune cu un singur articol, despre implicarea studenților elvețieni în asigurarea externă a calității (Christian Schneiderberg și Monika Risse Kuhn), concluzia volumului (Mantz

Yorke) revine la tema topurilor și o atinge, în premieră și pe scurt, pe aceea a rezultatelor învățării. În privința topurilor de universități, autorul reia concluziile avansate în introducere. În privința rezultatelor învățării, autorul insistă asupra importanței acestei abordări pentru deplasarea atenției dinspre calitatea predării spre cea a învățării, nu fără să observe că rezultatele învățării reprezintă ele însele o provocare și că „pot fi tratate ca simple formule care maschează caracterul inadecvat al practicilor pedagogice existente“ (p. 68). Printre probleme identificate în privința folosirii rezultatelor învățării în contextul asigurării calității, Yorke discută caracterul deseori generic al formulării unora dintre tipurile de rezultate; nivelul adecvat de specificare a rezultatelor (de la foarte general la foarte specific); comparabilitatea între instituții și domenii; dificultatea de a defini așteptările în afara actului de învățare propriu-zis; și relația dintre această perspectivă și evoluția evaluării performanței studenților.